А.І. Козлова, асп.

ІННОВАЦІЙНІ РЕЙТИНГИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ІМІДЖУ КРАЇНИ

Досліджено рейтинг інноваційного розвитку країн та його вплив на економічне зростання. Проаналізовано підіндекс «інновації» зі складовими та його залежність на формування економічного іміджу України.

Research rating of innovation development and its impact on economic growth. Analyzed Subscript "innovation" with constituents and its dependence on the formation of economic image of Ukraine.

Ключові слова: інноваційний рейтинг, глобальні індекси інновацій, стратегія інноваційного розвитку, активізація інноваційного попиту.

Keywords: innovative rating, global indices of innovation, innovation strategy development, promotion of innovative demand.

Сучасні тенденції глобалізаційних процесів набули всеохоплюючого характеру, стимулюючи суттєві зрушення у світовому економічному просторі, а саме в інноваційному розвитку. Одним з найважливіших напрямів інноваційної діяльності є дослідження інноваційних рейтингів як основної рушійної сили світового економічного розвитку. Зазначені питання набули особливої актуальності, оскільки саме підвищення рейтингу країн в сфері інноваційних систем є однією з ключових умов виходу з рецесії країн, які зазнали значних втрат внаслідок світової фінансово-економічної кризи, особливо Україна. Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність аналізу інноваційного рейтингу України.

Теоретичною базою дослідження стали праці таких зарубіжних учених, як І. Ансофф, Р. Базель, Б. Берман, С. Блек, Д. Бойт, Р. Браун, Г. Картер, Н. Малхотра, С. Міллер. Питання інноваційного розвитку країн на сучасному етапі глобалізаційних процесів знайшли висвітлення в роботах вітчизняних науковців В.Д. Базилевич, В.Г. Герасимчук, О.Л. Каніщенко, Л.Л. Кістерського, А.І. Кредісова, Н.Н. Мазуріної, В.Ф. Онищенка, В.Н. Парсяка, О.І. Рогача, Г.К. Рогова, В.Р. Сіденка, А.О. Старостіна І.О. Ткаченка, А.С. Філіпенка, Т.М. Циганкової, М.Г. Чумаченка, Н.Н. Чурілова, О.І. Шниркова.

Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних учених у дослідженні даної проблематики, потрібно зазначити, що деякі питання не знайшли свого вирішення або залишаються дискусійними, а саме щодо економічного іміджу країн та України зокрема в стратегічному напрямку інноваційного розвитку.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо формування рейтингу інноваційного розвитку країн та його вплив на економічний імідж України.

Світова економіка увійшла в період радикальної структурної трансформації, пов'язаної із суттєвим зростанням ролі наукомістких, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається головним чином інтенсивним використанням знань і широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя. Формується так звана економіка, що ґрунтується на знаннях. Це актуалізує питання інноваційної діяльності, яка є фактично неодмінною умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. Модернізація української економіки на засадах інноваційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики та запобіганням конфлікту між їхніми впливами та між вирішенням стратегічних та поточних завдань.

До найбільш відомих та широко прийнятих у світовій теорії та практиці вимірювання та порівняльного аналізу інноваційного розвитку країн індексів належать: Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), який розраховує аналітичний центр Лозаннської школи бізнесу INSEAD, Швейцарія; Міжнародний індекс інновацій BCG (International Innovation Index BCG, IntII BCG), який розраховують експерти Бостонської консалтингової групи, США; Індекс інноваційної спроможності (Innovation Capacity Index, ICI) міжнародної дослідницької структури EFD — Global Consulting Network; Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard Summary Innovation Index, SII).Названі індекси різняться своїми складовими, алгоритмом інтеграції та шкалою значень показників.

Глобальний індекс інновацій INSEAD розраховується з 2007 р. експертами Бізнес — школи INSEAD на базі 132 країн. Автор концепції GII професор Сумітра Дутта наголошує на ключовій ролі інноваційного потенціалу та інноваційної політики країн, в контексті забезпечення їхньої конкурентоспроможності в глобальному середовищі, як провідної рушійної сили сучасних змін, двигуна розвитку та добробуту. Методика розрахунку індексу обумовлює виокремлення двох груп показників: Індекс умов (факторів) інноваційного розвитку (Innovation Input Index), що складається з субіндексів: інститути; людський потенціал; загальна інфраструктура; розвинутість ринків; розвинутість бізнесу; Індекс результатів інноваційного розвитку (Innovation Output Index), який містить субіндекси: результати наукових досліджень; творчі досягнення та добробут. Названі субіндекси включають в себе 19 узагальнюючих показників та більш ніж 60 індикаторів, які висвітлюють різні аспекти інноваційного розвитку та отримані з чисельних джерел.

Міжнародний індекс інновацій BCG для 110 країн розрахований у США за методикою Бостонської консалтингової групи, за участю Національної Асоціації виробників (National Association of Manufacturers) та Інституту промисловості (The Manufacturing Institute). Індекс містить шість субіндексів, поділених на дві групи:

1. Умови інноваційного розвитку: бюджетно-податкова політика; інші політики (політика освіти, торгівельна політика, інфраструктурна політика тощо); інноваційне середовище (освіта, кваліфікація робочої сили, якість інфраструктури, бізнесове

середовище). Названі умови здійснюють вплив на інноваційний розвиток шляхом підтримки або стримування зусиль компаній та галузей економіки.

2. Результати інноваційного розвитку: ефективність бізнесу (високотехнологічний експорт, продуктивність праці, ринкова капіталізація компаній); вплив інновацій на суспільство (зайнятість, інвестиції, мобільність бізнесу, економічне зростання).

Індекс інноваційної спроможності, розраховує міжнародна дослідницька структура EFD — Global Consulting Network очолювана професором Аугусто Лопесом Кларосом, на базі 131 країни. У структурі Індексу інноваційної спроможності виокремлено п'ять базових факторів:

1. Інституційне середовище: ефективність уряду; якість державного управління; структурна політика; макроекономічна стабільність.

2. Людський капітал, професійна підготовка.

3. Регуляторна політика, умови та правові засади ведення бізнесу.

4. Дослідження та розробки: інноваційна інфраструктура, патенти та торговельні марки.

5. Сприйнятливість та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло є проектом Європейської Комісії PRO INNO EUROPE, який здійснює аналіз результатів реалізації національних та регіональних інноваційних політик країн Європейського Союзу, США, Японії. Індекс містить три групи індикаторів:

1. Ресурсні можливості: людські ресурси; фінансові та інфраструктурні можливості.

2. Інноваційна активність фірм: інвестиції; міжфірмові зв'язки та підприємництво; інноваційна результативність.

3. Економічний ефект: зайнятість на середньо- та високотехнологічних підприємствах, зайнятість на науково містких підприємствах [1, с.34-37]. Рейтинг інноваційного розвитку за трьома індексами представлений в таблиці 1.

Таблиця 1. Світові рейтинги інноваційного розвитку

Глобальний індекс інновацій INSEAD	Значення індексу (місце в рейтингу)	Міжнародний індекс інновацій BCG	Значення індексу (місце в рейтингу)	Індекс інноваційної спроможності EFD - GCN	Значення індексу (місце в рейтингу)
Швейцарія	4,86 (1)	Сінгапур	2,45 (1)	Швеція	82,20 (1)
Швеція	4,85 (2)	Південна Корея	2,26 (2)	Фінляндія	77,80 (2)
Сінгапур	4,83 (3)	Швейцарія	2,23 (3)	США	77,50 (3)
Гонконг	4,82 (4)	Ісландія	2,17 (4)	Швейцарія	77,00 (4)
Фінляндія	4,72 (5)	Ірландія	1,88 (5)	Нідерланди	76,60 (5)
Росія	0,31(54)	Росія	-0,09 (49)	Росія	40,1 (56)
Україна	0,02 (62)	Україна	-0,45 (64)	Україна	35,01 (60)

Джерело: Розроблено автором на основі даних [2,3]

Отже, такий результат дозволяє розглядати узагальненим чином рівень інноваційного розвитку країн світу за будь-яким індексом із зазначених вище. Перспективним підходом до методологічного обґрунтування концепції сталого інноваційного розвитку є виявлення зв'язку показників інноваційного розвитку та індексів сталого розвитку країн світу. Україна покращила свій результат в індексі інноваційної спроможності, зайнявши 60 місце (35,01). Лідируючі позиції в світі майже не змінились, перші місця займають: Швеція, Сінгапур, Швейцарія. Проаналізуємо більш детально динаміку зміни підіндекса "інновації" та його складових в Україні за 2008-2011 рр. (табл.2).

Таблиця 2. Підіндекс "інновації" та його складові для України протягом 2008-2011 рр.

	2008-2009		2009-2010		2010-2011	
	рейтинг з 134 країн	бал (1-7)	рейтинг з 133 країн	бал (1-7)	рейтинг з 134 країн	бал (1-7)
Інновації	52	3,4	62	3,21	63	3,11
Інноваційна спроможність	31	3,8	32	3,7	37	3,5
Якість науково-дослідних інститутів	48	4,2	56	3,9	68	3,6
Видатки компаній на дослідження і розвиток	52	3,3	68	3,0	69	3,0
Взаємозв'язки університетів з промисловістю	49	3,6	64	3,5	72	3,5
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	54	3,7	85	3,3	112	3,1
Наявність вчених та інженерів	54	4,4	50	4,4	53	4,3

Джерело: Розроблено автором на основі даних [4]

Отже, можна виявити негативну динаміку підіндекса «інновації», жодна складова не має позитивну тенденцію до збільшення, кожного року бали в рейтингу зменшуються : 2008-2009рр. – 3,4 бали; 2009-2010рр. – 3,21; 2010-2011рр. – 3,11. Збільшити ефективність впровадження інновацій та підвищити рейтинг Україні в інноваційній діяльності може державна стратегія інноваційного розвитку, яка повинна бути спрямована на:

- здійснення заходів національного та регіонального рівня, які сприятимуть підвищенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, всебічному розвиткові людського капіталу;

- заохочення суб'єктами національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування з метою збільшення пропозиції інноваційних продуктів, технологій та знань;

- заохочення попиту суб'єктів національної економіки на інноваційні продукти, технології, знання, створення сприятливих умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення.

Сучасна міжнародна статистика, що володіє великими масивами даних про науково-технічний розвиток, активно розробляє і постійно удосконалює методи розрахунку різноманітних індексів і рейтингів конкурентоспроможності, що відображають потенціал і порівняльні переваги тієї чи іншої країни. Розробники цих рейтингів виходять з того, що основний вектор сучасної глобальної конкуренції лежить в області динамічно мінливих переваг, заснованих на науково-технічних досягненнях та інноваціях. Нові технології і забезпечуване ними зростання продуктивності і ефективності дозволяють забезпечувати головну умову національної і галузевої конкурентоспроможності: виробництва товарів і послуг, які відповідають вимогам світових ринків, на основі високої продуктивності праці і при одночасному підвищенні реальних доходів населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, здійснення високотехнологічного прориву має забезпечуватись активною державною політикою, насамперед у напрямі розширення державно-приватного партнерства у сфері науки та інновацій з метою підвищення зацікавлення бізнесу щодо вкладення фінансових ресурсів та посилення його відповідальності за ефективне використання інвестицій.

Пріоритетним завданням інноваційної політики має стати реструктуризація системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку зі скороченням їхньої кількості та збереженням тих, в яких Україна має суттєвий науковий здобуток і перспективи.

Потрібно розширити практику безоплатного користування державними інформаційними послугами інститутів, які надають фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні послуги для забезпечення інноваційної діяльності, концентрують та поширюють інформацію про інноваційні пропозиції та їх залучення до виконання державних замовлень на інформаційну продукцію. У той же час важливо належним чином охороняти інтелектуальну власність. Потрібно розвивати державне стимулювання правової охорони результатів науково-технічної та інноваційної діяльності. Разом з тим, варто спростити процедуру отримання патентів.

Пріоритетами законотворчої діяльності в галузі активізації інноваційного попиту і трансферу технологій має бути, зокрема:

- прийняття нормативно-правових актів, що встановлюють чіткі умови участі ВНЗ і державних наукових установ у створенні малих інноваційних підприємств (впровадження пільгових умов їх заснування);

- впровадження справедливого розподілу доходів від використання інновацій між усіма учасниками комерціалізації технологій, створених за рахунок бюджетних коштів;

- впровадження однакових і прозорих процедурних норм щодо надання державної допомоги на проведення інноваційної діяльності підприємствам всіх форм власності й організаційно-правових форм створення.

Фактор інноваційних технологічних змін має дуже важливе значення саме для середньо - і довгострокового економічного розвитку. Хоча без таких змін країна може підняти стандарти життя в короткостроковому періоді, наприклад, шляхом збільшення інвестування, але це не забезпечує довгостроковий результат. Сучасні економічні аналітичні розробки переконливо доводять, що тільки фактор технологічних змін забезпечує безперервний економічний розвиток країни, незалежно від її місця у світовому інноваційному рейтингу.

Проаналізувавши інноваційні рейтинги країн та України зокрема, можна зробити висновки, що за головними показниками інноваційної економіки, Україна відчутно відстає від розвинутих країн. Водночас, не використовуються належним чином наявні передумови впровадження високотехнологічних засад конкурентоспроможності української економіки. Високі темпи економічного зростання протягом останнього періоду, співставний з європейськими показниками рівень насиченості вітчизняної економіки науковими кадрами не перетворилися, на жаль, на рушійні сили її реструктуризації і технологічного переозброєння.

Література

1.Michael E. Porter and Scott Stern, “National Innovation Capacity,” Chapter 2.2 in Porter, Sachs, Cornelius, McArthur and Schwab, The Global Competitiveness Report 2010-2011, New York, Oxford University Press, 2002, 79 p.

2. The Innovation Imperative in manufacturing [Електронний ресурс] Режим доступу: www.bcg.com.

3. The Innovation for Development Report 2010-2011 [Електронний ресурс] Режим доступу: www.innovation.for.development.report.org.

4. Global Innovation Index Report 2010-2011 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.global.innovation.index.org.